

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/136/2008

RELIGIA W SYSTEMIE EDUKACJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ 2008

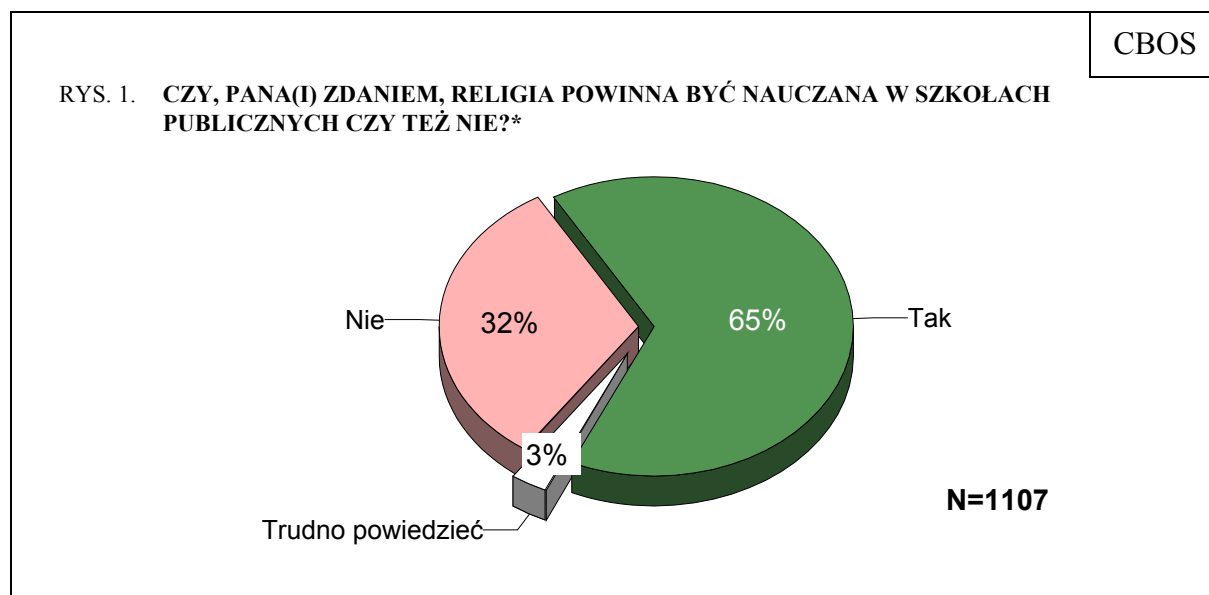
PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
12 października 2007 roku

Z naszych dotychczasowych badań wynika, że Polacy przeważnie akceptują obecność lekcji religii w szkołach publicznych, natomiast raczej krytycznie odnoszą się do koncepcji oceniania uczniów w ramach tych zajęć oraz wliczania stopnia z religii do średniej. Pytania dotyczące nauczania religii uzupełniliśmy w tym roku m.in. o takie zagadnienia, jak ocena lekcji religii oraz osób je prowadzących, a także o propozycje merytoryczne co do programu katechezy. Badanie¹ przeprowadziliśmy na próbie osób mających 15 i więcej lat, dlatego deklaracje dotyczące części zagadnień będą prezentowane dwójako: odpowiedzi dorosłych, tak aby zachować porównywalność z wynikami ubiegłorocznymi, oraz odpowiedzi wszystkich ankietowanych łącznie z młodzieżą w wieku 15–17 lat.

Polacy w większości (65%) akceptują obecność lekcji religii w szkołach publicznych. Wprawdzie w stosunku do ubiegłego roku aprobatą nieco zmalała (o 7 punktów), niemniej jej poziom jest nadal wyższy niż w latach dziewięćdziesiątych. Przeciwnicy nauczania religii w szkołach publicznych stanowią jedną trzecią dorosłych (32%).

* W próbie badanych mających 15 i więcej lat odpowiedzi kształtują się następująco: tak – 66%, nie – 31%, trudno powiedzieć – 3%

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (217) zrealizowano w dniach od 6 do 9 czerwca 2008 roku na reprezentatywnej próbie losowej Polaków mających 15 i więcej lat (N=1167).

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, religia powinna być nauczana w szkołach publicznych czy też nie?*	Wskazania respondentów według terminów badań						
	IX '91	IV '93	VII '93	I '94	VII '94	VII '07	VI '08
	w procentach						
Zdecydowanie tak	23	21	22	20	24	36	33
Raczej tak	34	34	31	37	31	36	32
Raczej nie	23	19	18	19	19	12	15
Zdecydowanie nie	19	22	25	19	22	12	17
Trudno powiedzieć	1	4	4	5	5	4	3

* W badaniach realizowanych od roku 1991 do 1994 w pytaniu używano terminu „szkoła państwowa”

Niemal we wszystkich analizowanych grupach społecznych i demograficznych przeważa poparcie dla obecności religii w szkołach publicznych. Jedynie osoby niebiorące udziału w praktykach religijnych lub uczestniczące w nich sporadycznie (kilka razy w roku), a także badani o lewicowych poglądach politycznych w większości wyrażają sprzeciw w tej kwestii. Relatywnie więcej aprobujących obecność katechezy w szkołach jest wśród młodszych pokoleń (od 15 do 34 roku życia) oraz wśród badanych najstarszych (mających 65 lat i więcej), natomiast stosunkowo mniej – wśród osób w wieku 35–64 lata. Ponadto dezaprobatę częściej niż inni deklarują mieszkańcy największych aglomeracji, a także respondenci z wyższym wykształceniem, natomiast mieszkańcy wsi, badani najslabiej wykształceni relatywnie częściej popierają katechezę w szkołach publicznych. Można również zauważyć, że za obecnością religii w tych szkołach opowiada się zdecydowana większość osób o prawicowych poglądach politycznych.

Opinie na temat nauczania religii na wcześniejszym etapie edukacji, czyli w przedszkolach są bardziej podzielone. Blisko połowa ankietowanych (49%) nie popiera koncepcji nauczania tego przedmiotu w przedszkolach publicznych, natomiast aprobatę wyraża 44% dorosłych. Od ubiegłego roku ubyło zwolenników obecności religii w nauczaniu przedszkolnym, przybyło zaś przeciwników.

Tabela 2

Czy, w Pana(i) przekonaniu, religia powinna być nauczana w przedszkolach publicznych czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VII 2007	VI 2008
	w procentach	
Tak	53	44 (45) *
Nie	41	49 (48)
Trudno powiedzieć	6	7 (7)

* W nawiasach podajemy odsetek dla próby badanych mających 15 i więcej lat

Stosunkowo najwięcej osób opowiadających się za lekcjami religii w przedszkolach jest wśród najmłodszych (w wieku 15–24 lata), uczniów i studentów oraz ankietowanych uczestniczących w praktykach religijnych co najmniej raz w tygodniu.

Interesowało nas, jaki przedmiot szkolny – religię czy etykę – ankietowani wybraliby dla swoich dzieci. Większość (56%) wolałaby, aby ich dzieci w ramach zajęć szkolnych chodziły na religię. Tylko co szósty badany (16%) deklaruje, że wybrałby dla swoich dzieci lekcje etyki. Jedna piąta (20%) chciałaby, aby ich dzieci uczęszczały zarówno na religię, jak i na etykę. Nieliczni (2%) nie wybraliby ani jednego, ani drugiego przedmiotu. Od ubiegłego roku wzrosła liczba osób, które wolałyby, aby ich dzieci chodziły na religię, natomiast zmniejszyła się grupa respondentów wskazujących zarówno na religię, jak i na etykę.

Tabela 3

Niezależnie od tego, czy ma Pan(i) dzieci czy też nie, czy wolał(a)by Pan(i), aby Pana(i) dziecko w ramach zajęć szkolnych chodziło na religię czy na etykę?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VII 2007	VI 2008
	w procentach	
Na religię	50	56 (56)*
Na etykę	13	16 (16)
Zarówno na religię, jak i na etykę	26	20 (20)
Ani na religię, ani na etykę	2	2 (2)
Trudno powiedzieć	9	6 (6)

* W nawiasach podajemy odsetek dla próby badanych mających 15 i więcej lat

Ponadprzeciętną liczbę wskazań dotyczących lekcji religii odnotowujemy wśród badanych praktykujących religijnie co najmniej raz w tygodniu, osób o przekonaniach prawicowych, a także w grupie najstarszych ankietowanych, słabiej wykształconych, mieszkających na wsi, rolników oraz robotników (zarówno wykwalifikowanych, jak i niewykwalifikowanych). Etykę stosunkowo częściej niż inni wybraliby dla swoich dzieci respondenci w ogóle niebiorący udziału w praktykach religijnych oraz praktykujący sporadycznie, ponadto badani o lewicowych poglądach politycznych, lepiej wykształceni, a spośród grup społeczno-zawodowych – pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz pracujący na własny rachunek.

Zwolennicy nauczania religii w szkołach publicznych w większości chcieliby, aby ich dzieci chodziły na katechezę. Ci, którzy są przeciwni obecności religii w szkołach, najczęściej wskazują etykę, niemniej co czwarta osoba z tej grupy wybrałaby dla swoich dzieci lekcje religii, a więcej niż co piąta zarówno religię, jak i etykę.

Tabela 4

Czy, Pana(i) zdaniem, religia powinna być nauczana w szkołach publicznych czy też nie?	Niezależnie od tego, czy ma Pan(i) dzieci czy też nie, czy wolał(a)by Pan(i), aby Pana(i) dziecko w ramach zajęć szkolnych chodziło na religię czy na etykę?				
	Na religię	Na etykę	Zarówno na religię, jak i na etykę	Ani na religię, ani na etykę	Trudno powiedzieć
	w procentach				
Tak	72	4	20	0	4
Nie	25	41	22	5	7
Trudno powiedzieć	29	22	17	3	29

FUNKCJONOWANIE RELIGII W SZKOŁACH

W 2007 roku zdecydowano, że stopień z religii będzie wliczany do średniej ocen na koniec roku szkolnego. Z naszego ubiegłorocznego sondażu wynikało, że większość Polaków nie popierała tego rozwiązania. Deklaracje uzyskane w czerwcu tego roku wskazują, że niewiele się w tej kwestii zmieniło.

Zacznijmy od tego, że ponad połowa Polaków (55%) jest zdania, iż nie powinno się wystawiać ocen z religii. Natomiast za katechezą „na stopień” opowiada się 38% dorosłych. Warto dodać, że zarówno zwolennicy, jak i przeciwnicy lekcji religii w szkołach publicznych w większości nie akceptują oceniania uczniów z tego przedmiotu.

Tabela 5

Czy, ogólnie rzecz biorąc, nauka religii powinna być „na stopień”, czyli kończyć się wystawieniem oceny, podobnie jak w przypadku innych przedmiotów szkolnych, czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VII 2007	VI 2008
	w procentach	
Tak, nauka religii powinna być „na stopień”	37	38 (39)*
Nie, nauka religii nie powinna być „na stopień”	55	55 (55)
Trudno powiedzieć	8	7 (6)

* W nawiasach podajemy odsetek dla próby badanych mających 15 i więcej lat

Więcej niż przeciętnie zwolenników wystawiania ocen z religii jest wśród najmłodszych badanych, szczególnie w wieku 15-17 lat (51%), a także w grupie najstarszych respondentów. Religię „na stopień” relatywnie częściej popierają również mieszkańcy wsi, osoby z wykształceniem podstawowym, znajdujące się w gorszej sytuacji finansowej. Ponadto poziom aprobaty jest wyższy wśród ankietowanych, którzy uczestniczą w praktykach religijnych co najmniej raz w tygodniu, a także wśród badanych o przekonaniach prawicowych.

Prawie dwie trzecie dorosłych (62%) sprzeciwia się włączaniu stopnia z religii do średniej ocen na koniec roku szkolnego. Zwolennikiem takiego rozwiązania jest co trzeci ankietowany (33%, od ubiegłego roku wzrost o 5 punktów).

Tabela 6

Czy, według Pana(i), ocena z religii powinna być uwzględniana przy liczeniu średniej na koniec roku szkolnego czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VII 2007	VI 2008
	w procentach	
Tak	28	33 (33)*
Nie	64	62 (62)
Trudno powiedzieć	8	5 (5)

* W nawiasach podajemy odsetek dla próby badanych mających 15 i więcej lat

Więcej odpowiedzi twierdzących, podobnie jak w przypadku poprzedniego pytania, jest wśród respondentów najmłodszych (od 15 do 24 roku życia) oraz najstarszych (mających 65 lat i więcej). Wystawianie ocen z religii relatywnie częściej popierają osoby mieszkające na wsi, słabiej wykształcone, praktykujące religijnie co najmniej raz w tygodniu.

Wśród ankietowanych, którzy aprobują obecność lekcji religii w szkołach, blisko połowa (49%) uważa, że ocena z katechezy powinna być brana pod uwagę przy liczeniu średniej na koniec roku szkolnego, ale prawie taka sama liczebnie grupa (45%) jest temu przeciwna. Osoby, według których uczniowie powinni być oceniani z religii, w większości (66%) postulują również wliczanie stopnia z tych zajęć do średniej, jednak relatywnie wiele (30%) się z tym nie zgadza.

Ponad połowa dorosłych (57%) nie popiera rozwiązania, w myśl którego uczniowie powinni mieć możliwość zdawania egzaminu z religii na maturze. Jedna trzecia zaś (35%, od ubiegłego roku wzrost o 7 punktów) przychylnie odnosi się do tego pomysłu.

Tabela 7

Czy uczniowie powinni mieć możliwość zdawania na maturze egzaminu z religii czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VII 2007	VI 2008
	w procentach	
Tak	28	35 (36) *
Nie	58	57 (56)
Trudno powiedzieć	14	8 (8)

* W nawiasach podajemy odsetek dla próby badanych mających 15 i więcej lat

Za możliwością wyboru religii na maturze stosunkowo częściej opowiadają się najmłodszy badani (w wieku 15–17 lat oraz 18–24 lata).

Ankietowani, którzy są zdania, że religia powinna być obecna w szkołach publicznych, są pod tym względem równo podzieleni: 46% sądzi, że uczniowie powinni mieć możliwość wyboru religii na egzaminie dojrzałości, tyle samo zaś jest przeciwnego zdania. Zwolennicy oceniania uczniów w ramach katechezy również są w tej kwestii podzieleni. Co prawda przeważa wśród nich opinia, że powinna istnieć możliwość zdawania religii na maturze (60%), ale stosunkowo duża grupa (33%) nie aprobuje tego rozwiązania.

Jedną z istotnych kwestii związanych z obecnością religii w szkołach publicznych (a także w przedszkolach) jest umiejscowienie tych lekcji w planie zajęć. Jeśli znajdują się one na początku lub na końcu dnia nauki, nie stwarza to problemu dla uczniów nieuczęszczających na katechezę, natomiast jeśli odbywają się między innymi lekcjami, przy jednoczesnym braku zajęć z etyki, uczniowie są zmuszeni czekać na kolejne zajęcia tracąc czas, niejednokrotnie również mając poczucie wykluczenia z grupy. Poprosiliśmy ankietowanych o opinie na temat rozmieszczenia lekcji religii w planie zajęć. Zdecydowana większość Polaków (79%), podobnie jak rok temu, jest zdania, że religia powinna być na początku lub na końcu dnia nauki, tak aby osoby nieuczęszczające na religię nie musiały czekać na kolejne zajęcia. Tylko co dziewiąty (11%) nie widzi potrzeby wprowadzania takich rozwiązań.

Tabela 8

Czy, Pana(i) zdaniem, lekcje religii powinny odbywać się na początku lub na końcu dnia nauki tak, aby osoby nieuczęszczające na religię nie musiały czekać między lekcjami?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VII 2007	VI 2008
	w procentach	
Tak, to dobre rozwiązanie	81	79 (79)*
Nie, nie widzę takiej potrzeby	12	11 (11)
Trudno powiedzieć	7	10 (10)

* W nawiasach podajemy odsetek dla próby badanych mających 15 i więcej lat

O tym, że umiejscowienie lekcji religii na końcu lub na początku planu zajęć jest dobrym rozwiązaniem, relatywnie najczęściej przekonani są najmłodszy ankietowani (od 15 do 17 roku życia). Odmienną opinię stosunkowo częściej niż inni wyrażają osoby, które uczestniczą w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu.

PROGRAM ZAJĘĆ Z RELIGII

Zapytaliśmy ankietowanych, jaka powinna być, ich zdaniem, tematyka lekcji religii. Czy powinny one kształtować głównie wiarę uczniów czy też ich wiedzę, koncentrować się na dostarczaniu informacji o jednym wyznaniu czy też o różnych religiach i wierzeniach.

Nadal większość Polaków (58%) uważa, że na lekcjach religii powinno się przekazywać głównie wiedzę o różnych religiach i wierzeniach. Ponad jedna trzecia (36%) utrzymuje, że katechezy powinny dotyczyć przede wszystkim religii katolickiej.

Tabela 9

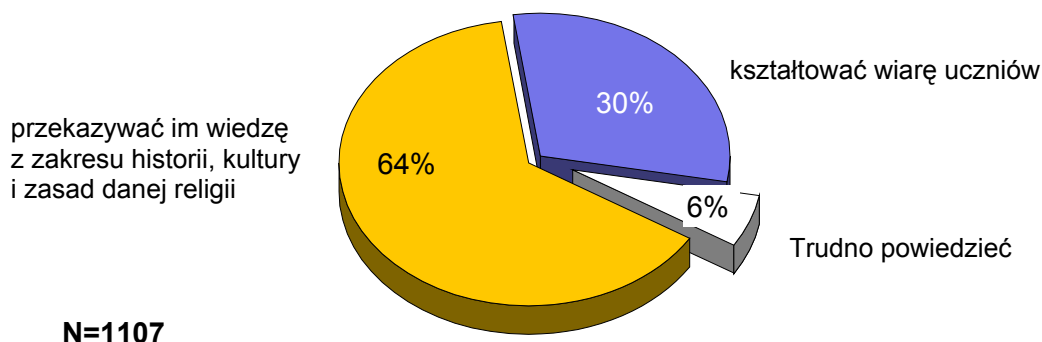
Czy, Pana(i) zdaniem, w ramach lekcji religii powinno się przekazywać głównie:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VII 2007	VI 2008
	w procentach	
– wiedzę o zasadach religii katolickiej	36	36 (36)*
– wiedzę o różnych religiach i wierzeniach	57	58 (58)
Trudno powiedzieć	7	6 (6)

* W nawiasach podajemy odsetek dla próby badanych mających 15 i więcej lat

Niemal w każdej z analizowanych grup społeczno-demograficznych większość respondentów opowiada się za tym, żeby na lekcjach religii przekazywać wiedzę głównie o różnych systemach religijnych. Odmienna opinia przeważa wśród osób praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu oraz wśród rolników; relatywnie wyższe poparcie dla takiej formuły lekcji religii odnotowujemy również wśród najstarszych ankietowanych, mieszkańców wsi i małych miast (do 20 tys. ludności), a jeśli chodzi o grupy społeczno-zawodowe – wśród robotników niewykwalifikowanych.

W przypadku takiego przedmiotu, jak religia, trudno jednoznacznie rozgraniczyć kształtowanie wiary od przekazywania wiedzy. Zapytaliśmy respondentów, który z tych dwóch wymiarów powinien, ich zdaniem, przeważać i stanowić zasadniczą treść zajęć szkolnych. Niemal dwie trzecie (64%) jest zdania, że na lekcjach religii powinna być przekazywana przede wszystkim wiedza, a zwłaszcza kontekst historyczny i kulturowy religii. Blisko jedna trzecia badanych (30%) sądzi natomiast, że głównym zadaniem katechezy jest kształtowanie wiary uczniów.

RYS. 2. CZY W RAMACH LEKCJI RELIGII POWINNO SIĘ PRZEDE WSZYSTKIM:

N=1107

W próbie badanych mających 15 i więcej lat rozkład odpowiedzi na to pytanie jest dokładnie taki sam

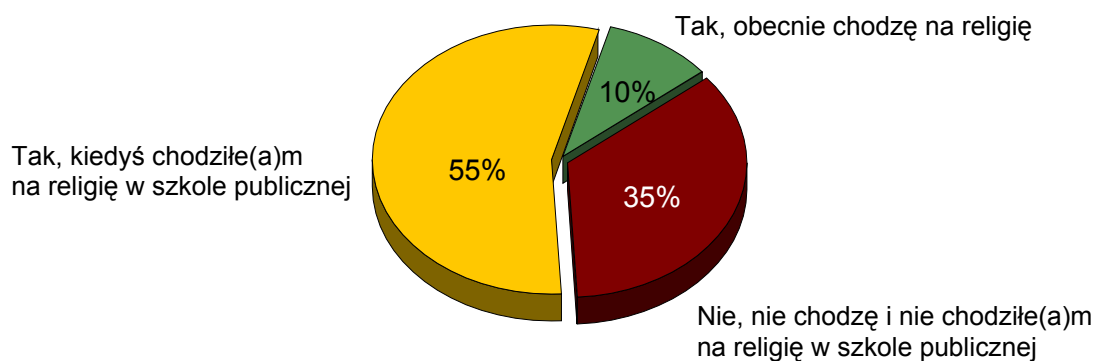
Respondenci ze wszystkich wyróżnionych grup społecznych i demograficznych w większości twierdzą, że zajęcia z religii powinny głównie rozwijać wiedzę o kulturowych aspektach religii. Relatywnie najwięcej takich deklaracji jest wśród osób w wieku 35–54 lata, badanych z największych aglomeracji i najlepiej wykształconych, a ponadto wśród nieuczestniczących w praktykach religijnych lub sporadycznie biorących w nich udział oraz deklarujących lewicowe poglądy polityczne.

LEKCJE RELIGII W DOŚWIADCZENIU POLAKÓW

Na lekcje religii w szkole publicznej chodzi bądź chodziło blisko dwie trzecie badanych (65%), w tym co dziesiąty (10%) uczęszcza na nie obecnie, natomiast ponad połowa (55%) uczestniczyła w nich w przeszłości.

ODPOWIEDZI POLAKÓW MAJĄCYCH 15 I WIĘCEJ LAT

RYS. 3. CZY CHODZIŁ(A) LUB OBECNIE CHODZI PAN(I) NA LEKCJE RELIGII W SZKOLE PUBLICZNEJ?

Obecnie uczęszczający na lekcje religii to, jak można się domyślać, głównie najmłodszy badani – w wieku 15-17 lat (87%), zdecydowanie rzadziej ci, którzy mają 18–24 lata (33%). Na religię chodziła zdecydowana większość osób mających 25–34 lata (83%), ponad dwie piąte badanych w wieku 35–44 lata (45%) i więcej niż jedna czwarta od 45 do 54 roku życia (28%). W starszych pokoleniach (55–64 lata oraz 65 lat i więcej) większość deklaruje, że uczestniczyła w katechezie w szkołach publicznych. Opisywane wyżej wyniki należy traktować ostrożnie. Na początku lat sześćdziesiątych usunięto religię ze szkół państwowych i nie było jej tam do 1990 roku. Tak więc niektórzy ankietowani mogli uwzględnić naukę tego przedmiotu prowadzoną w parafii, poza szkołą.

Badani, którzy obecnie chodzą na religię, w zdecydowanej większości (83%) aprobują obecność tego przedmiotu w szkołach publicznych; podobnie, choć nieco rzadziej, ci, którzy uczyli się religii w przeszłości (73%). Jeśli chodzi o opinie osób, które nie miały lekcji religii w szkole publicznej – tyle samo optuje za obecnością religii w tych szkołach, co wyraża przeciwną opinię (po 48%).

Kolejne pytania dotyczące oceny katechezy zadawaliśmy osobom, które zadeklarowały, że chodzą lub chodziły na religię w szkole publicznej. Wśród uzyskanych opinii o zajęciach z religii dominują oceny pozytywne. Trzy czwarte badanych z tej grupy (75%) uznaje katechezy, w których uczestniczyło, za ciekawe i interesujące. Tyle samo osób (76%) deklaruje, że były one przydatne, użyteczne.

Tabela 10

Odpowiedzi osób mających 15 i więcej lat, które chodzą lub chodziły na religię w szkole publicznej (N=760)			
Jak ocenił(a)by Pan(i) lekcje religii, w których Pan(i) uczestniczył(a)? Czy były one:	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– ciekawe, interesujące	75	18	7
– przydatne, użyteczne	76	17	7

Lepsze oceny lekcji religii w tych dwóch wymiarach częściej wystawiają badani starsi niż młodszy. Relatywnie więcej opinii krytycznych odnotowujemy wśród osób z wyższym wykształceniem, mieszkańców większych miast, respondentów w ogóle niepraktykujących lub sporadycznie biorących udział w praktykach religijnych oraz wśród identyfikujących się z lewicą.

Jak ci, którzy uczyli się religii, oceniają osoby prowadzące te lekcje? Także i w tej kwestii oceny są pozytywne. Ogromna większość ankietowanych, którzy chodzili na katechezę w szkole publicznej (81%), uważa, że prowadzący byli dobrze przygotowani do zajęć. Niewiele mniejsza grupa (78%) wspomina, że oceniano uczniów sprawiedliwie. Ponad dwie trzecie badanych (69%) przyznaje, że osoba prowadząca lekcje religii była otwarta na dyskusję. Najslabiej w tym kontekście wypada ocena prowadzących pod kątem wzbogacania przedmiotu o wiadomości przydatne do rozumienia zagadnień z innych dziedzin, np. historii, języka polskiego. Niemniej ponad połowa (54%) ocenia, że uzyskiwała takie informacje.

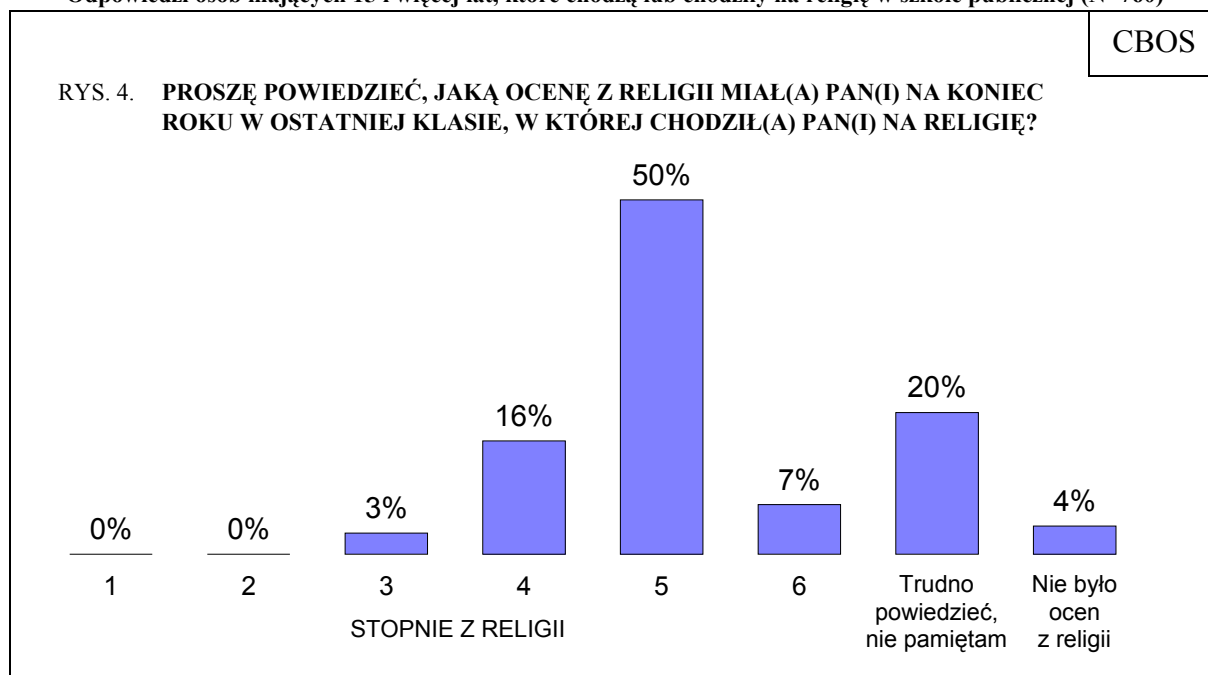
Tabela 11

Odpowiedzi osób mających 15 i więcej lat, które chodzą lub chodziły na religię w szkole publicznej (N=760)			
Jak ocenił(a)by Pan(i) osobę prowadzącą lekcje religii na tle innych nauczycieli ze szkoły? Czy osoba prowadząca lekcje religii:	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– była przygotowana do prowadzonych zajęć	81	8	11
– traktowała i oceniała uczniów sprawiedliwie	78	13	9
– była otwarta na dyskusję	69	21	10
– przekazywała wiedzę przydatną do rozumienia zagadnień z innych dziedzin, np. języka polskiego, historii	54	37	9

Pozytywne oceny, zarówno samych lekcji, jak i osób je prowadzących, są istotnie statystycznie związane z aprobatą religii w szkołach publicznych (r Pearsona=0,35), jak również z poparciem dla uwzględniania stopni z religii przy liczeniu średniej (r Pearsona=0,29).

Poprosiliśmy ankietowanych, aby sobie przypomnieli, jaką ocenę z religii mieli w ostatniej klasie, w której chodzili na katechezę. Jak wynika z deklaracji, ponad połowa osób chodzących na religię (57%) otrzymała oceny bardzo dobre lub celujące. Co szóstej (16%) wystawiono na koniec czwórkę, nieliczni badani (3%) mieli z religii trójkę. Deklarowanie gorszych ocen było sporadyczne. Ponadto co piąty ankietowany (20%) nie pamięta swojej końcowej oceny z tego przedmiotu, a 4% wspomina, że kiedy uczęszczało na religię, nie była ona oceniana. Podsumowując można powiedzieć, że średnia deklarowana ocena z religii wynosi 4,81; nieco lepsze oceny miały kobiety niż mężczyźni (4,97 wobec 4,61), jak również ci, którzy obecnie mają wyższe wykształcenie.

Odpowiedzi osób mających 15 i więcej lat, które chodzą lub chodziły na religię w szkole publicznej (N=760)

Zrozumiałe jest, że lepsza ocena tego przedmiotu jest istotnie statystycznie związana z wyższymi stopniami na koniec roku (r Pearsona=0,19). Nieco słabszy jest związek między lepszymi ocenami uzyskanymi z katechezy a aprobatą obecności tego przedmiotu w szkołach (r Pearsona=0,10), a także akceptacją wliczania stopnia z religii do średniej na koniec roku (r Pearsona=0,11). Warto jednak dodać, że ankietowani, którzy mieli czwórkę z religii, relatywnie częściej niż mający lepsze oceny uważają, że religia powinna być „na stopień”.

Od kiedy lekcje religii powróciły do szkół publicznych, społeczeństwo na ogół popiera ich obecność w tych placówkach. Obecnie aprobata jest nawet wyższa niż w latach dziewięćdziesiątych, co mogłoby oznaczać, że Polacy przywykli do tego, iż lekcje religii odbywają się w szkołach publicznych, i zdaniem większości taki model się sprawdza. Znajduje to potwierdzenie w odpowiedziach na inne pytanie: gdyby ankietowani mieli wybrać, jakiego przedmiotu – religii czy etyki – będą się uczyły ich dzieci, najczęściej byłyby to religia, ewentualnie oba te przedmioty, a zaledwie co szósty wskazuje samą etykę. Sceptycyzm większej części Polaków budzą natomiast takie rozwiązania, jak ocenianie uczniów w ramach tego przedmiotu, wliczanie stopnia z katechezy do średniej ocen na koniec

roku, a także możliwość wyboru religii na egzaminie maturalnym. Jeśli chodzi o merytoryczną stronę lekcji religii, przeważają opinie, że głównym ich celem powinno być raczej przekazywanie wiedzy o różnych religiach niż ograniczanie się tylko do jednego wyznania, a także w większym stopniu przekazywanie wiedzy o kontekstach kulturowych religii niż kształtowanie wiary uczniów.

Opracował
Michał FELIKSIAK

A N E K S

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, religia powinna być nauczana w szkołach publicznych czy też nie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	66	31	3	1167
Płeć				
Mężczyźni	62	34	4	560
Kobiety	69	29	2	607
Wiek				
15-17 lat	74	23	4	53
18-24 lata	78	19	3	169
25-34	70	27	3	203
35-44	57	40	3	159
45-54	51	47	2	205
55-64	61	35	4	177
65 lat i więcej	74	21	5	201
Miejsce zamieszkania				
Wieś	75	22	3	441
Miasto do 20 tys.	61	36	4	159
20-100 tys.	66	31	3	224
101-500 tys.	59	39	2	184
501 tys. i więcej mieszk.	51	44	5	159
Wykształcenie				
Podstawowe	72	24	4	349
Zasadnicze zawodowe	67	30	3	285
Średnie	64	33	3	376
Wyższe	51	47	3	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	45	52	3	84
Prac.umysł.niż.szczebla	59	38	3	103
Pracownicy fiz.- umysł.	61	37	2	99
Robotnicy wykwalifikowani	59	39	3	117
Robotnicy niewykwalifik.	66	32	2	60
Rolnicy	75	25	0	59
Pracujący na własny rach.	46	54	0	34
Bierni zawodowo				
Renciści	80	17	4	70
Emeryci	68	27	4	255
Uczniowie i studenci	78	18	4	151
Bezrobotni	63	35	2	75
Gospodynie domowe i inni	72	21	7	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	58	41	2	160
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	53	44	3	106
sekt. pryw. poza rolnict.	58	39	3	233
prywatnym gosp. rolnym	74	26	0	62
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	65	32	2	54
301-500	67	27	6	108
501-900	69	28	3	192
901-1200	63	34	3	118
Powyżej 1200 zł	57	43	1	161
Ocena własnych war. mater.				
Złe	63	33	4	238
Średnie	68	28	4	484
Dobre	64	33	2	445
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	86	14	0	66
Raz w tygodniu	79	19	3	603
1-2 razy w miesiącu	63	34	3	174
Kilka razy w roku	42	54	4	222
W ogóle nie uczestniczy	32	60	8	101
Poglądy polityczne				
Lewica	38	59	2	126
Centrum	63	35	2	313
Prawica	74	25	1	367
Trudno powiedzieć	68	26	7	300

Tabela 2. Niezależnie od tego, czy ma Pan(i) dzieci czy też nie, czy wolał(a)by Pan(i), aby Pana(i) dziecko w ramach zajęć szkolnych chodziło na religię czy na etykę?

(%)

	Na religię	Na etykę	Ani na religię, ani na etykę	Zarówno na religię, jak i na etykę	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	56	16	2	20	6	1167
Płeć						
Mężczyźni	54	19	2	17	8	560
Kobiety	57	13	2	23	5	607
Wiek						
15-17 lat	55	11	2	26	6	53
18-24 lata	52	18	1	25	4	169
25-34	51	20	1	25	4	203
35-44	53	17	5	19	7	159
45-54	54	19	2	20	6	205
55-64	58	15	1	17	9	177
65 lat i więcej	65	10	1	14	10	201
Miejsce zamieszkania						
Wieś	63	10	1	20	6	441
Miasto do 20 tys.	50	18	3	22	8	159
20-100 tys.	59	18	1	17	5	224
101-500 tys.	46	21	1	25	6	184
501 tys. i więcej mieszk.	47	24	4	17	9	159
Wykształcenie						
Podstawowe	64	11	0	16	10	349
Zasadnicze zawodowe	61	15	2	15	7	285
Średnie	49	20	2	26	4	376
Wyższe	44	22	5	26	3	156
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	48	16	7	24	4	84
Prac.umysł.niż.szczębla	41	24	2	31	3	103
Pracownicy fiz.- umysł.	51	20	0	23	6	99
Robotnicy wykwalifikowani	61	12	1	18	8	117
Robotnicy niewykwalifik.	63	17	3	7	10	60
Rolnicy	68	10	1	19	1	59
Pracujący na własny rach.	50	32	0	19	0	34
Bierni zawodowo						
Renciści	62	14	0	15	9	70
Emeryci	62	13	2	14	10	255
Uczniowie i studenci	53	15	2	27	4	151
Bezrobotni	52	18	0	22	8	75
Gospodynie domowe i inni	50	19	2	25	4	60
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	51	17	2	23	8	160
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	48	22	3	22	5	106
sekt. pryw. poza rolnict.	53	20	2	20	5	233
prywatnym gosp. rolnym	69	13	0	17	1	62
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	64	13	2	17	5	54
301-500	66	15	1	15	2	108
501-900	61	12	1	19	6	192
901-1200	61	20	2	12	6	118
Powyżej 1200 zł	51	20	3	23	3	161
Ocena własnych war. mater.						
Złe	56	13	2	21	8	238
Średnie	57	15	2	18	8	484
Dobre	53	19	2	22	4	445
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	70	7	3	13	6	66
Raz w tygodniu	67	8	1	19	5	603
1-2 razy w miesiącu	52	15	4	23	6	174
Kilka razy w roku	33	28	2	29	8	222
W ogóle nie uczestniczy	31	45	4	8	12	101
Poglądy polityczne						
Lewica	36	37	3	20	4	126
Centrum	55	16	3	23	4	313
Prawica	67	12	1	17	4	367
Trudno powiedzieć	52	13	1	20	14	300

Tabela 3. Czy, ogólnie rzecz biorąc, nauka religii powinna być „na stopień”, czyli kończyć się wystawieniem oceny, podobnie jak w przypadku innych przedmiotów szkolnych, czy też nie? 1 - Tak, nauka religii powinna być „na stopień”; 2 - Nie, nauka religii nie powinna być „na stopień”

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	55	6	1167
Płeć				
Mężczyźni	35	60	6	560
Kobiety	43	50	7	607
Wiek				
15-17 lat	51	49	0	53
18-24 lata	44	53	3	169
25-34	32	64	4	203
35-44	39	57	4	159
45-54	32	61	7	205
55-64	38	56	6	177
65 lat i więcej	46	37	16	201
Miejsce zamieszkania				
Wieś	47	46	7	441
Miasto do 20 tys.	37	56	8	159
20-100 tys.	40	51	9	224
101-500 tys.	32	65	3	184
501 tys. i więcej mieszk.	26	71	4	159
Wykształcenie				
Podstawowe	46	45	9	349
Zasadnicze zawodowe	39	55	7	285
Średnie	37	60	4	376
Wyższe	29	65	5	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	28	70	2	84
Prac.umysł.niż.szczegła	31	66	3	103
Pracownicy fiz.- umysł.	38	58	5	99
Robotnicy wykwalifikowani	36	59	5	117
Robotnicy niewykwalifik.	42	57	2	60
Rolnicy	42	53	5	59
Pracujący na własny rach.	17	75	8	34
Bierni zawodowo				
Renciści	48	38	14	70
Emeryci	42	45	13	255
Uczniowie i studenci	46	53	2	151
Bezrobotni	38	59	3	75
Gospodynie domowe i inni	47	46	8	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	32	63	5	160
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	30	68	2	106
sekt. pryw. poza rolnict.	33	62	6	233
prywatnym gosp. rolnym	38	57	4	62
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	56	42	2	54
301-500	39	56	5	108
501-900	47	44	9	192
901-1200	35	56	9	118
Powyżej 1200 zł	37	59	4	161
Ocena własnych war. mater.				
Złe	44	49	6	238
Średnie	40	52	8	484
Dobre	36	60	4	445
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	66	27	7	66
Raz w tygodniu	48	45	8	603
1-2 razy w miesiącu	34	61	5	174
Kilka razy w roku	19	76	5	222
W ogóle nie uczestniczy	22	74	4	101
Poglądy polityczne				
Lewica	21	75	3	126
Centrum	38	57	5	313
Prawica	45	49	5	367
Trudno powiedzieć	38	50	12	300

Tabela 4. Czy, według Pana(i), ocena z religii powinna być uwzględniana przy liczeniu średniej ocen na koniec roku szkolnego czy też nie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	62	5	1167
Płeć				
Mężczyźni	28	69	4	560
Kobiety	39	55	6	607
Wiek				
15-17 lat	45	55	0	53
18-24 lata	43	55	2	169
25-34	26	72	2	203
35-44	24	73	2	159
45-54	26	67	7	205
55-64	32	64	4	177
65 lat i więcej	46	40	14	201
Miejsce zamieszkania				
Wieś	42	51	7	441
Miasto do 20 tys.	27	70	3	159
20-100 tys.	37	60	4	224
101-500 tys.	25	70	5	184
501 tys.i więcej mieszk.	22	74	4	159
Wykształcenie				
Podstawowe	44	47	9	349
Zasadnicze zawodowe	30	65	4	285
Średnie	31	66	3	376
Wyższe	20	77	3	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	17	79	3	84
Prac.umysł.niż.szczebła	26	71	3	103
Pracownicy fiz.- umysł.	24	71	5	99
Robotnicy wykwalifikowani	24	75	1	117
Robotnicy niewykwalifik.	35	65	0	60
Rolnicy	37	55	9	59
Pracujący na własny rach.	25	71	4	34
Bierni zawodowo				
Renciści	49	39	12	70
Emeryci	39	51	10	255
Uczniowie i studenci	44	54	2	151
Bezrobotni	32	66	3	75
Gospodynie domowe i inni	39	57	4	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	26	70	3	160
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	18	77	6	106
sekt. pryw. poza rolnict.	26	72	2	233
prywatnym gosp. rolnym	30	59	11	62
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	38	62	0	54
301-500	27	69	3	108
501-900	41	52	7	192
901-1200	35	61	4	118
Powyżej 1200 zł	22	74	4	161
Ocena własnych war. mater.				
Złe	33	61	6	238
Średnie	37	57	6	484
Dobre	30	67	3	445
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	58	35	6	66
Raz w tygodniu	43	50	7	603
1-2 razy w miesiącu	29	67	3	174
Kilka razy w roku	14	84	3	222
W ogóle nie uczestniczy	11	85	4	101
Poglądy polityczne				
Lewica	17	81	1	126
Centrum	29	69	3	313
Prawica	38	58	5	367
Trudno powiedzieć	38	50	11	300

Tabela 5. Czy uczniowie powinni mieć możliwość zdawania na maturze egzaminu z religii czy też nie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	36	56	8	1167
Płeć				
Mężczyźni	34	59	7	560
Kobiety	38	53	9	607
Wiek				
15-17 lat	55	34	11	53
18-24 lata	49	49	3	169
25-34	33	66	1	203
35-44	30	64	6	159
45-54	34	59	7	205
55-64	35	55	10	177
65 lat i więcej	30	47	23	201
Miejsce zamieszkania				
Wieś	42	46	11	441
Miasto do 20 tys.	25	65	9	159
20-100 tys.	34	62	4	224
101-500 tys.	35	59	6	184
501 tys. i więcej mieszk.	32	59	9	159
Wykształcenie				
Podstawowe	39	46	14	349
Zasadnicze zawodowe	29	64	7	285
Średnie	38	56	6	376
Wyższe	34	61	5	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	30	68	3	84
Prac.umysł.niż.szczebła	33	60	7	103
Pracownicy fiz.- umysł.	37	58	5	99
Robotnicy wykwalifikowani	30	66	4	117
Robotnicy niewykwalifik.	37	63	0	60
Rolnicy	35	57	8	59
Pracujący na własny rach.	22	71	7	34
Bierni zawodowo				
Renciści	43	41	16	70
Emeryci	29	52	19	255
Uczniowie i studenci	56	39	5	151
Bezrobotni	38	60	2	75
Gospodynie domowe i inni	34	58	8	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	32	63	5	160
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	29	69	2	106
sekt. pryw. poza rolnict.	34	62	5	233
prywatnym gosp. rolnym	34	57	8	62
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	40	54	6	54
301-500	33	60	7	108
501-900	36	50	14	192
901-1200	34	60	6	118
Powyżej 1200 zł	29	66	5	161
Ocena własnych war. mater.				
Złe	34	53	13	238
Średnie	36	54	10	484
Dobre	37	59	5	445
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	51	38	11	66
Raz w tygodniu	39	51	10	603
1-2 razy w miesiącu	38	58	4	174
Kilka razy w roku	26	69	6	222
W ogóle nie uczestniczy	25	63	11	101
Poglądy polityczne				
Lewica	29	65	6	126
Centrum	38	59	3	313
Prawica	39	55	6	367
Trudno powiedzieć	28	54	18	300

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, lekcje religii powinny odbywać się na początku lub na końcu dnia nauki, tak aby osoby nieuczęszczające na religię nie musiały czekać między lekcjami? 1 - Tak, to dobre rozwiązanie; 2 - Nie, nie widzę takiej potrzeby

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	79	11	10	1167
Płeć				
Mężczyźni	80	11	9	560
Kobiety	78	11	11	607
Wiek				
15-17 lat	94	6	0	53
18-24 lata	82	9	8	169
25-34	78	13	9	203
35-44	81	10	9	159
45-54	81	10	9	205
55-64	81	13	7	177
65 lat i więcej	71	11	19	201
Miejsce zamieszkania				
Wieś	77	12	11	441
Miasto do 20 tys.	84	6	11	159
20-100 tys.	75	14	12	224
101-500 tys.	84	9	7	184
501 tys.i więcej mieszk.	83	9	8	159
Wykształcenie				
Podstawowe	77	10	13	349
Zasadnicze zawodowe	82	9	8	285
Średnie	78	11	11	376
Wyższe	83	13	4	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	82	12	6	84
Prac.umysł.niż.szczebła	80	10	10	103
Pracownicy fiz.- umysł.	77	13	10	99
Robotnicy wykwalifikowani	84	7	9	117
Robotnicy niewykwalifik.	69	19	12	60
Rolnicy	84	9	7	59
Pracujący na własny rach.	84	11	5	34
Bierni zawodowo				
Renciści	79	7	14	70
Emeryci	74	11	14	255
Uczniowie i studenci	87	9	4	151
Bezrobotni	73	16	11	75
Gospodynie domowe i inni	82	9	9	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	79	15	6	160
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	76	11	13	106
sekt. pryw. poza rolnict.	85	8	8	233
prywatnym gosp. rolnym	83	9	8	62
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	81	15	4	54
301-500	81	11	7	108
501-900	80	9	12	192
901-1200	82	12	6	118
Powyżej 1200 zł	81	13	6	161
Ocena własnych war. mater.				
Złe	80	9	10	238
Średnie	77	11	13	484
Dobre	82	12	7	445
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	74	15	11	66
Raz w tygodniu	79	13	8	603
1-2 razy w miesiącu	79	8	13	174
Kilka razy w roku	80	8	12	222
W ogóle nie uczestniczy	86	4	10	101
Poglądy polityczne				
Lewica	80	13	7	126
Centrum	84	11	5	313
Prawica	79	13	8	367
Trudno powiedzieć	72	8	20	300

Tabela 7. Czy, Pana(i) zdaniem, w ramach lekcji religii powinno się przekazywać głównie: 1 - wiedzę o zasadach religii katolickiej; 2 - wiedzę o różnych religiach i wierzeniach

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	36	58	6	1167
Płeć				
Mężczyźni	34	60	5	560
Kobiety	37	56	7	607
Wiek				
15-17 lat	30	64	6	53
18-24 lata	30	66	3	169
25-34	31	64	5	203
35-44	40	56	4	159
45-54	34	60	6	205
55-64	38	56	7	177
65 lat i więcej	43	47	11	201
Miejsce zamieszkania				
Wieś	41	54	5	441
Miasto do 20 tys.	40	54	7	159
20-100 tys.	36	57	8	224
101-500 tys.	27	68	5	184
501 tys.i więcej mieszk.	26	66	8	159
Wykształcenie				
Podstawowe	39	52	9	349
Zasadnicze zawodowe	37	57	5	285
Średnie	36	60	4	376
Wyższe	26	70	5	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	24	72	4	84
Prac.umysł.niż.szczebła	38	55	7	103
Pracownicy fiz.- umysł.	26	66	8	99
Robotnicy wykwalifikowani	32	64	4	117
Robotnicy niewykwalifik.	48	46	6	60
Rolnicy	51	47	2	59
Pracujący na własny rach.	38	62	0	34
Bierni zawodowo				
Renciści	41	50	10	70
Emeryci	41	48	10	255
Uczniowie i studenci	27	69	3	151
Bezrobotni	41	59	0	75
Gospodynie domowe i inni	27	67	6	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	33	61	6	160
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	30	65	5	106
sekt. pryw. poza rolnict.	30	64	6	233
prywatnym gosp. rolnym	48	49	3	62
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	39	59	2	54
301-500	37	56	7	108
501-900	41	51	8	192
901-1200	33	63	4	118
Powyżej 1200 zł	30	64	6	161
Ocena własnych war. mater.				
Złe	40	53	7	238
Średnie	37	55	7	484
Dobre	32	64	4	445
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	50	42	8	66
Raz w tygodniu	44	50	6	603
1-2 razy w miesiącu	30	65	4	174
Kilka razy w roku	20	73	7	222
W ogóle nie uczestniczy	22	72	6	101
Poglądy polityczne				
Lewica	24	71	4	126
Centrum	33	65	2	313
Prawica	40	55	4	367
Trudno powiedzieć	39	48	13	300

Tabela 8. Czy w ramach lekcji religii powinno się przede wszystkim:
1 - kształtować wiarę uczniów; 2 - przekazywać im wiedzę
z zakresu historii, kultury i zasad danej religii

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	64	6	1167
Płeć				
Mężczyźni	27	66	7	560
Kobiety	32	61	7	607
Wiek				
15-17 lat	34	60	6	53
18-24 lata	30	67	3	169
25-34	31	65	3	203
35-44	24	70	6	159
45-54	23	70	7	205
55-64	32	60	8	177
65 lat i więcej	36	51	13	201
Miejsce zamieszkania				
Wieś	32	61	7	441
Miasto do 20 tys.	37	55	9	159
20-100 tys.	33	60	7	224
101-500 tys.	23	73	4	184
501 tys.i więcej mieszk.	19	74	6	159
Wykształcenie				
Podstawowe	33	55	12	349
Zasadnicze zawodowe	30	65	5	285
Średnie	29	65	6	376
Wyższe	22	76	2	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	15	82	3	84
Prac.umysł.niż.szczebła	26	70	3	103
Pracownicy fiz.- umysł.	23	73	4	99
Robotnicy wykwalifikowani	32	62	7	117
Robotnicy niewykwalifik.	42	54	4	60
Rolnicy	38	57	5	59
Pracujący na własny rach.	30	65	5	34
Bierni zawodowo				
Renciści	39	44	18	70
Emeryci	32	55	12	255
Uczniowie i studenci	32	64	4	151
Bezrobotni	25	72	3	75
Gospodynie domowe i inni	20	73	7	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	23	75	2	160
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	29	65	6	106
sekt. pryw. poza rolnict.	28	67	5	233
prywatnym gosp. rolnym	35	61	4	62
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	31	63	6	54
301-500	30	61	9	108
501-900	34	56	10	192
901-1200	35	63	2	118
Powyżej 1200 zł	17	78	5	161
Ocena własnych war. mater.				
Złe	33	58	9	238
Średnie	29	62	8	484
Dobre	28	68	4	445
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	41	47	12	66
Raz w tygodniu	36	56	7	603
1-2 razy w miesiącu	26	69	6	174
Kilka razy w roku	15	79	6	222
W ogóle nie uczestniczy	21	74	5	101
Poglądy polityczne				
Lewica	14	82	4	126
Centrum	30	66	4	313
Prawica	32	63	4	367
Trudno powiedzieć	32	53	15	300